MIZO TITI PRIMARY HISTORY

110. Mizo TI TI - 1957.

THU AWMTE

THUHMAHRUAI

He lehkhabu hi Mizo ram Text Book Committee-in siam tura min sawm avângin ka siam a ni a Naupang tê tê zir tûr a nih avângin thu chip chiar deuhvin tih theih a ni lo va Chuvângin thawnthu angin titi tlângpui deuh deuh ka ziak a ni

Tin, hênga thu chuangte hi upa kan zawhte leh naupan lai atanga upa titi ka dawn ka hriat rengte a ni hlawm a. Thu thenkhatte chu Pastor Liangkhaia te, Pastor Vanchhûnga te, Headmaster V L Siama ten Mizo chanchin an ziak kha râwna ka ziak te an ni bawk. Sap tawnga Mizo ten chanchin mi hrang hrang ziakte pawh ka rawnin ka ei bawk

nau thawnthu sawi pawh a dang e tih hi a ni ṭhin a, cl avângin heta ka thu ziakte pawh hi ṭhenkhat hriat dânte nên chuan a inang lo deuh pawh a ni thei Nimahsela kan hnam hian lehkha ziak kan thiamna a la rei loh êm avângin titi hluite chu ziakin a awm lo va, ṭawngkaa inhlan chhâwn mai a nih avangin a dang hret hret ngei ang tih chu hriat reng a tul bawk ang

Tupawh heta thu ziak chungchangah hian hriat dan leh ngaihdân danglam deuh nei te chuan chhut nawn leh huna tihṭhat theihna tûrin min hriattir ula a lawmawm hle ang

Dated 12th February 1957

Lal Mama, Headmaster,
Govt M E School, Serkawn
Lunglei

CHHUT HNIHNA

Hei hi ennawn that lehna a ni lo va chhut nawnna mai a ni a, chuvângin a thu pawh a pângngai deuh thaw a ni Hmun hnih khat lekah erawh chuan tihdanglamna a awm Chhut hmasaka tih dik lohte kha theih tâwpa tihdik a ni bawk

Dated 2nd April 1959 Lal Mâma.

MIZO THTI

Primary History

BUNG I

HMASANG SILHFEN

Hmân lai chuan mihring hian puan siam an thiam lova Tûn laia lâ te, sahmul te, maimawa siam te, puan lum tak tak leh mawi tak tak, in sin leh hak angte hi a la awm lo Nimahsela zawi zawiin mihring an lo fing hret hret a, thil siam dânte an rawn thiam deuh deuh zêl a Chutichuan tûn laia kan neih ang silh leh fên mawi tak tak leh lum tak takte hi kan lo nei thei ta a ni a Hnam tin mi hi fin hma chuan saruak ngawta awm te, thil dang eng emaw mai mai inbela awmte kan ni hlawm a ni

Tûn laia Mizo rama mi awmte hi kan en chuan nula leh tlangvâlte chu lâ leh sahmul puan tha tak takin an inthuam a, an mawi êm êm mai hlawm a Nimahsela hmân laia kan pi leh kan pute chuan hetianga inthuamna hi an nei ve lo. An inthuamna neih chhun chu lâ leh sahmula siam ni lovin hruikhauva siam a ni zawk

An siam dân chu hetiang hi a ni — 'Hrui-

khau hi an hik ṭeuh va, chu chu inthuah tupin an ram khâwm a. A hmâwr lam erawh chu an tiuai mai a. Chu chu an kokîa bâtin hruihrualin an zak hnuaiah an kaihkhirh a. Chutiang chuan kawr atân an hmang a ni Chutiang kawr chu a hming "Hnawkâl" an ti a ni Tin, chutiang-a hruikhau ram khâwm bawk chu fên tûrin an siam leh a, chu chu a hmingah "Siapsuap" an ti ve thung, tîtîah chuan heti hian an sawi ṭhîn

Ni khat chu pa pakhat hi chutiang kawr hâ chuan a ram vâk a Lui kamah hian sa-va lian pui pui vacha an tih chu tam tak a va hmu a. Chutiang sava chu sangha ei mi an ni a Luia sangha chu an lo man a, an thlate an chiah huh vek avângin an thlâwk thei lo va, a tlanin an tlân mai mai a Chu pa chuan chûng chu a hmuhin a ûm a, a man hlawm a A man sa chu vaw hlum lovin a nunga hawn a duh avângin a hnawkâl hak chuan a kêah a hlîng a, a pawm khâwm ta ṭeuh mai an ti.

Nakin deuhah chuan a hah châwl a, ni lumah hian a ṭhu a. Savate pawh chu hlin chung chuan a kiang ni lumah chuan a dah ve bawk a, Chutia ni luma an han awm chuan an thla zawpte chu a lo ro ta hlawm a. Kal leh a tum a, a han man leh dawn chuan an thlawk ta phut hlawm mai a, Vacha chu sava han tak tak chak tak mai an ni si a, a kawr hâk hnawkâl hmâwra thlun vek an ni bawk si a, an thlawh-pui ta dâwr dâwr mai a ni an ti

Thil tih turte.

1 Hruikhau i hmuh theih chuan hîk khâwm teuh la, nangma hâk tâwkin hêng hi siam rawh:

(a) Hnawkâl (Mipa naupang tih tûr)

(aw) Siapsuap (Hmeichhe naupang tih tûr)

2 Vacha lem entawn tûr zawng la, i hmuh theih loh leh in zirtîrtu ruai la, chumi entawn chuan a lem tha takin ziak tum rawh

3 Tûn laiin silhfên siam nân eng thilte nge ni kan hman ziak rawh.

BUNG II

RIH DIL—MITTHI KALKAWNG.

Mizo ram leh Pawi ram inrîna takah khian dîl zau tak pakhat a awm a, chu dîl chu Rih dîl a ni a. Chumi dîl chu hmân laia kan pi leh pute chuan mitthi kalkawng berah an ruat tlat a ni Mi an thih hian an thlarau chu Mitthi khuaa kal tûrin chu dîlah chuan an kal ngei ngeiin an ring tlat a ni.

Eng vângin nge Mitthi khaw panna ni a an rin tlatna chu ? A chhan chu hei vang hi a ni: Hmân lai Mizo-ho he rama an lo luh tirh lai hian Rih dîl kamah chuan sa a tam avângin sa pêlin an ramchhuak ṭhîn a. Ṭum khat chu ṭhianzaho hi chutiang chuan an ramchhuak a, dîl kamah chuan an riak a Zanlaiah chuan an zînga

mi pakhat chuan mi lo kal tawng thawm ni âwm tak hi a hre ta tlat mai a Hmeichhe tawng ni âwm takin a hre leh nghâl a A han ngaihtuah chuan chûng laiah khaw hnai rêng rêng a awm si lo va, ngaw dur pui hlîr a ni si a, a tak niin a ting thei lo va "A ka mumang a nih dâwn hi ka harh emaw ka ti a, ka lo muhîl a nih dâwn hi maw," a ti a Nimahsela tawng rî chu a han hre leh ta a A mu chu a in beng kâng a, ngun takin a ngaithla a A mumang ni hauhvin a hre ta lo a Ṭawng ri pawh chu a lo hnai telh telh a, an tawng mumalte pawh chu a hre thei ta a Tawng ri chu a lo hnaih telh telh chuan an ṭawng zîngah chuan a nupui âw ang tak telin a hre ta tlat mai a Mak a ti khawp mai a, che lo chang lovin ngun leh zualin a ngaithla ta a Tawng ri chu a lo hnai telh telh a, a nupui âw ang a tih pawh kha ni ngeiin a hre ta a A nupui âw ngei chuan heti hian sawiin a hria a "A khai âw, ka fate chu ka kal san dâwnin thil pakhat ka hrilh ta hauh lo mai â Kan rappui chung sânga bêl lâm chhûngah sarêp ka dah a, chu chu ka hrilh ta hrim lo mai An pa lah chu ram chhuakin a thang bo daih si a, a hâwn hma chu chawhmeh lo hlîrin chaw an lo ei dâwn a nih hi âw," a han ti a Chu chu a han hriat veleh chuan chu pa chuan, "Ka nupui âw ngei chu zuk ni a le Ka thang bo hlânin a fate a rawn kal san zuk ni â Khawinge, ka lo chang ang a, ka lo man bet tlat mai teh ang," a ti a Bûk pawnah chuan a chhuak a, a va

chàng ta a.

Chutia a va chân chuan a thim êm avângin engmah chu a va hmu thei chuang lo va, mahse mi ṭam takin rawn kal pê zut zut ni âwm takin an tawng leh an thâwmah chuan a hria a Ngawi rengin a lo châng a, a nupui ṭawng nia a hriat chuan a zâwn a thlen veleh a pawm thut a, a man bet ta tlat mai a "Ka nupui i ni tih ka hria che a ni Eng tizia nge chutia ka awm loh hlâna mi lo kal bo san mai ni le? Naupangho pawh an lo mangang lutuk ang a sin I kal tûr a ni lo I kal ka remti âwzawng lo mai," a ti a, a pawm bet ta tlat mai a A nupui chuan "E, mi thlah rawh, chelh theih ka ni tawh lo ve A hun a thleng ta a ni a, kal lo thei ka ni hlei nêm Min thlah mai rawh," a ti a Mahse a pasal chuan a thlah duh hauh lo mai a, a pawm nghet sauh sauh va A nupui chu a tâl vak vak a, mahse a thlah duh hauh lo va Nakinah chuan rûlah a chang a, a zem ta chual chual mai a Nimahsela, ani chuan "Ka nupui ngei i ni tih ka hre reng alâwm, ka thlah chuang lovang che," a ti a, a thlah duh hauh lo mai a A nupui chu pangang lianpuiah a han chang leh a, a thle buk buk mai a, Chuti pawhin a pasal chuan "Ka nupui nia ka hriat na nâ nâ," a ti a, a thlah duh chuang lo va Tichuan a nupui mangang chuan "Ka ṭhianten mual min liam zawh san takngial dâwn a lâwm le," tiin dumdêah a chang a, a kut zung kârah a pût chhuak a, a thlawh san ta a

Atûkah chuan chu pa chu a haw ta vang vang a In a han thlen chuan a nupui chu a lo thi ngei mai a, a ruang chu a han nang," tiin thawnthuah an sawi thin a Chu mi thu avâng chuan Rih chu mitthi khaw ṭalkawng ni ngeiin an ring tlat a ni

Rih dîlah hian tui sava vâr tam tak a awm a Chu chu Rihâr an ti a, chûngte pawh chu mitthi âr niin an ring A dîl kam vêla hnim a tlara awm ṭhêm thêm pawh 'Mitthi paî' an ti zêl a ni

He thu hi a dik vek chuan a rinawm loh Nimahsela ram chhuak pa hian a mumangah emaw a nupui aw ang chu a hre ngeiin a ngaih ṭha lo chu a haw ta a A han thlen chuan a nupui chu a lo thih ngei bawk si avângin Mitthi kalna kawng a nih rinna an nei ta tlat a ni ang a Tin, thu sawi chhawn zêlah kum rei tak hnuah chuan thu dang pawh an belh ta zêl niin a rinawm e Eng pawh ni sela he thu atang hian hmân lai mite rilru put dân leh thil ngaihdân chu kan ngaihtuah thei hle a ni

Thil tih tûrte.

1 "Tui sava" kan tih, lui dunga chaw zawng sava chi eng eng nge i hriat an hming ziak tlar la, chûng chu a lem i hmuh theih phawt chuan lehkha phêkah bel tlar la, a hnuaiah an hming ziak hlawm ang che.

2. Mizo rama dîl hmingthang deuh deuh i

hrıat an hmıng leh an awmna zıak la, a dık leh dık loh ın zırtîrtu zâwt fıah ang che
3 "Bêl lâm" hı engnge nı? I hrıat loh chuan mı zâwt rawh

BUNG III

MITTHI KHUA—PIALRAL

Tûn laı thangtharte hı chu "Kan thıh hnu hıan kan thlarau hı khawıah nge a kal ang?" tıın ınzâwt ıla, naupang tê tak tê pawhın, "Vân ramah" tıın mın chhâng vek âwm e Mızo upa leh hmân laı deuha naupangte chu zâwt ıla chutıang chuan mın chhâng lovang a, an mı chhân dân tûr chu "E le, Mıtthı khuaah," tıh emaw, "Pıalrâlah" tıh emaw a nı zâwk ang

Hmân laı Mızovın kan thıh hnua thlarau awm khâwmna ber nıa an ruat chu "Mıtthı khua" an tı maı thîn a Chu chu he mı kan awmna khawvêlah hı chuan nı lovın borûak khawımaw laıah hıan emaw awm nıın an rıng a nı a A kalna kawng nıa an rın pakhat chu bung hmasaah kan sawı tawh a An rın dân dang la awm leh zêl chu hetıang hı a nı

Mınung leh mıtthı awmna ram ınkârah chuan luı pakhat a luang a, chu chu "Pıal luı" an tı a Mı an thıh phawt chuan Mıtthı khuaa kal tûr chuan chu luı chu kân ngeı ngeı tûr a nı a, chumı luı râl chu mitthı ram a nı tawh a, chuvângın Pıalrâl tıh chu "Mıtthı khua" tıh ang maı a nı

Mi an thih hnua an thlarauvin Pial lui a kân hnuah pawh he kan awmna ram hi an ngaiin an lung a la lêng êm êm ṭhîn a, an chhûngte leh an thiante ngaihna rilru an la nei reng a ni, an ti a Chutichuan Mitthi khaw pana an kal zêl chuan tlâng pakhat an han lâwn chhuak a Chu tlâng chu Hringlang tlâng an ti a ni Chu mi tlâng chhîp atang chuan mi nungte awmna ram hi a lang un mai a Tichuan tlâng chhîp aṭanga an han thlir chuan an dam laia an chênna khawvêl ram chu an han hmu a, an lunglêng chu an ṭap zawih zawih thîn a ni an ti

Hringlang tlângah chuan thil mak tak pahnih a awmin an sawi Pakhat chu pangpâr a ni Chu pangpâr chu, "Hawilo pâr," an ti a, mawi tak mai a ni a An lunglêng han hawi vêl chuan an hmu lo thei lo va An hmuh veleh chuan lâk a, tawn an duh ṭhîn a An han la a, an tawn a Chu veleh chuan an awmna hlui lam kha an hawi duh ta hauh lo a ni an ti.

Tin, a pakhat dang chu tui a ni Tlângchhîpah chuan tui fîm êm êm, îtawm tak mai hi a awm a. Chu tui chu a îtawm si a, an han in a An in veleh chuan an chênna hlui Minung ram chu an hawi duh ta lo chang pawh kha ni lovin an theihnghilh ta hlauh mai ṭhîn a. Tichuan an hmalam khua, Mitthi khaw thlen hlân mawlh chu an nghakhlelin an chak tawh ṭhin a ni an ti zuk nia. Chu tui chu Lungloh tui an ti a ni.

Chuta ṭanga an han kal leh chuan Mitthi khua chu an pan ding ta a Mitthi khua an han

luh dâwn chuan kawtchhuahah hian pa lianpui pakhat hi a lo thu khuau mai a Chu pa hming chu Pu Pâwla an ti a Phulraw phel phawk hi sairawkherh atân asiam a, a hum ruau mai a A saihlum pawh artui tiat tiat a ni an ti a Chu pa chuan Mitthi khuaa lût tûr ap ang chu an chanchin a lo zâwt a An dam laia mi ngaihsân zâwng, sechhun khuangchawite emaw, mi that sa kâpte emaw an nih loh chuan a sairawkherh chuan a perh kâwrh ṭhîn a A perh chu a dam har khawp mai a, kum thum a ngâwt a ni an ti a

Ram lamah emaw, in lamah emawa thang-chhuah te hi chu a perh ngam hauh lo mai an ti a Mi chutiang chu an sa kah, zukchal chung-ah diar tial leh vakul chang tawnin an chuang a, sazuk ki hreuvah chuan rûlngân, an kah bawk a inkual a, chung lamah muvanlaiin thlâwkin a vêng bawk a An hnung lamah leh hma lamah sa dang an kah zawng zawng sakei te, savawm te leh sa dangten an vêng khup bawk a Chutianga lo kal chu perh mi- ah a ruat lo va, thu pawh zâwt lovin a kal tlangtîr mai thin a ni an ti bawk

Pu Pâwla chuan nausên hi a sai ngam hauh lovin an sawi bawk a A sai ngam lohna chhan pawh hetiang hi a ni an ti Pu Pâwla bul a va thlen chuan perh tumin a lo tin a Ani chuan " E, mi han perh teh dah, i châk lo vang! Engah nge hetia hma taka min lâk vei ni? Mi engang nge ka nih dâwn pawh i hria em ni?

Puitlin thlengin min zuah ni ula mi that sa kâp pawhin ka awm thei ang chu Engahnge ka chhiat ka that hriat hmain min lâk vei teh rêng ni?" a ti a, a ke a per tên tên mai a, a sai ngam bîk awzâwng lo ve an ti a lâwm

Pu Pâwlan a sairawkherh lianpuia a perh pumpelhna chauh hi ni lovin thangchhuah nu leh pate chu Mitthi khuaah hian chan tha tak changin an la sawi leh bawk Mitthi khuaah pawh hian dam laia kan khawsak dân ang bawk hian la khawsa zêlin an ring chêk a ni ang chu, chutiang thangchhuah nu leh pate chu hlo thlawh leh hnathawh hah ngai lovin mi dangin faihawtin (buhfaiin) an châwm a An dam laia mi zah leh ngaihhlut an hlawh ang kha an la chhawm zêl a ni an ti

Hêng thih hnua awm dân kan pi leh pute rin dân kan sawi atang hian thangchhuah tûra an neih zawng zawng te sêng leh thih pawh dâwn lova theihtâwpa an bei thin dân tûr chu in ngaihtuah thiam ang a An bei nasa êm êm thîn rêng a ni

Thil tih tûrte

1 Hawilo pâr hi pangpâr eng ang nge nia i rin? Ni âwma i rin dânin i thiam theih tâwpin a lem ziak teh A rawng i neih chuan hnawih nghâl bawk la. Tin, nakin hnua i la en leh thin atân i ziak ni tahrik leh i hming ziak la, dah tha khiau ang che.

2 Hmân lai Mizo pasaltha hmingthang tak mai pakhat chuan a thih dâwnin "Ka silai leh ka kâwlhnâm min chhiah ula, Pu Pâwla an tih hi ka that ang e," a ti a Mizo hla hlui tak pakhatah pawh chu chu an phuah a. Chu hla leh chu pa chanchin chu upa zâwt ang che

BUNG IV

HMANLAI MIZO HRIAMHREI

Tûn lai mite chuan hnathawhna te, sa pêl nân te, indo nân te hriamhrei tha tak tak kan nei Chûng chu chem te, tuthlawh te, hreipui te silai te a ni Hmân lai Mizo, kan pi leh pute Rûn râla an awm lai chuan hriamhrei tha rêng rêng an la nei lo Hlo thlawh nân te pawh sazuk kîte hi an hmang a, an nawt phut sêrh sûrh mai thîn a ni an ti a Chûng ang lai hun chu tûnah hian a hre phâk chu an awm tawh lo. Nimahsela, sazuk kîte chu lo thlawh nân an hmang ngei a ni ang tih chu an hla phuah an sak thin atangin a hriat theih a ni

Chûng lai chuan an indo te pawhin talhtum leh lungtum te hian an inchhu sawk sawk mai thîn a ni a Nakin an lo fin deuh hnu chuan lung chang, mei lung kan tih ang hi an chhu keh a, chu mi hriam chu feiah te, thal lûah te, tuthlawhah te an hmang ta a Chutiang an lo hman chinah chuan a hma ai chuan thil an ti theiin ei zawn te pawh an lo awlsam ta zâwk hle a ni Chutiang lung chang chu Kâwl

ram lamah khian a tam mai, chûng ami chu an la thîn a ni âwm e. Mizo rama an lo luh hnu pawhin chutiang lung hriamhrei chu an rawn chhawm lût a ni ang. Khawimaw kar kârah chutiang lung hriamhrei chu an chhar zeuh zeuh a ni

Lung hriam an hman hnuah hian thîra siam hriamhrei thung an hmang leh a Chûng pawh chu Kâwl ram lam a'tang bawkin an la leh a ni a A lâkna a hlat avâng leh hmuh harsat avângin a tîrah chuan a nei pawh an tam lo hle a, an indo dânte pawh an tidanglam hle mai

An indo dân chu hetiang hi a ni -Lei hi thûk deuh takin an lai khuar a Chutah chuan thing pum khat chauh hi an kham kai a. Lei laih khuar leh lam leh lamah chuan inbei tûra te chu an inep a An zavaia inbei vek lovin an mi huaisen ber neih ve vete chu an lo thawk chhuak a Kâwlhnâm keng ve vein lai leh laiah intâwk tûrin leihlâwn chu an zawh ve ve a An intawh veleh anin sât sawk sawk mai thîn a ni A sât thla hmasatu zâwk apiang chu huai zâwk an ni a Chutiang chuan pasal tha dang rawn bei leh ngam an awm chhûng chuan an inbei chhâwk zat zat zêl thîn a

Chutiang thîrhriamhrei chu zawi zawiin an lo nei tam telh telh a. Fei te, thal te kâwlhnâm te an lo neih tam chinah chuan chutianga a mal mala inbei tawh lovin mahni neih ang ang hriam kengin an inphêk bei ta zâwk thîn a ni

Hmân lai Mizovin indonaa an thil hman thin pakhat pawimawh tak chu phaw a ni a,

thil tangkai tak a ni bawk Chu thil chu savun-a siam a ni a Sial emaw, selê emaw, hi a vun chhah lai ber hi an la a Chu chu thlangra tiat emaw vêl hian an zai thla a Chu chu a lai pâwng deuhvin thingah an kaih mar a, chuti chung chuan ni saah an an pho châr tlat mai a A ro châr hnu chuan thinga an kaih mar chu an hlîp a, a kûm lam pangah chuan a chelhna an siam leh a A pâwn lam pangah chuan meithui an hnawih leh vek a Chutianga an hnawih peih vek hnu chuan a châr rum a, chema sah emaw feia chhun pawh emaw chu harsa tak a ni tawh thîn

An in do chuan chutiang chu an keng fur a, feia an rawn khaw emaw, thala an rawn kah emaw pawhin an phaw chuan an lo la leu va, hla tak takah an lo vai per daih daih ṭhin a ni Chutianga invên him theihna tak a nih avâng chuan tlangvâlhote hian a hman dân an zir na-sa em êm thîn Hetiang phaw hmang thiam hlir tang khâwm zîngah chuan thal te fei te chu han khawh lûtin han kâp lût mahsela, in in-khêla bâwl in inpe chhâwng zat zat thîn ang mai hian an phaw chuan an inhlân chhâwng a, hla deuh deuhvah an kai kawitîr daih daih mai thin a ni

Indonaa an râl thah lû an lâm a an râl lâm nite pawhin an phaw hi an lek chhuak tel ve ẓiah a An lâm pahin an fei nên a rualin an khâwng ri thup thup thîn a ni an ti

Thil tih tur leh chhan tur

1 Heta kan sawi loh hi hmân lai Mizovin indonaa an thil hman ṭhin dang awm apiang upa zâwt la, an hming i lehkhabuah chhinchhiah ang che.

2 Lung chang, 'meilung' kan tih hi hriamhrei atân ni lovin thil dang eng engah te nge an hman? An hmanna i hriat apiang ziak ang che

3. Thing hâwng emaw, lehkha khawngin emaw, phaw lem siam rawh

4. Meithui kan tih kha engnge a nih a, eng atânte nge an hman hriat chhuah tum ang che

BUNG V

MIZO RAMA SILAI LAK LUH HMASA BER

Hmân lai Mizo rama lo lût hmasate chuan hriamhrei tha an la nei lo tih thu kan sawi tawh a Zawi zawia hriamhrei tha an lo neih hret hret dânte pawh kan sawi tawh bawk a. Ṭhenkhat chuan "Silai hi engtik laia an neih ṭan nge ni ang aw?" tia in lo ngaihtuah rûk reng a rinawm hle mai. Thil ngaihtuah âwm tak pawh a ni rêng bawk a ni.

Mizo ram chhûnga silai lâkluh hmasak berna ni âwma hriat dân chu hetiang hi a ni·— Mizoho Rûn lui an rawn kân hnu, Ṭiau lui nêna a inkâr rama an awm lai chuan Pawiho khi chûng laiah chuan an awm ve lo va A chhak lamah erawh chuan tam tak an awm An awmna chu Thlânrâwn a ni a, chuta tang chuan

Mizoho chu an rawn rûn thîn a an indo fo thîn a Tum khat an indonaah chuan Kâwlnihovin Pawiho chu an hneh hle mai a tam tak an that a Salah tam tak an man bawk a An lal Chawnglula pawh an man tel a Nakin hnu deuhvah chuan Pawiho chu an inpun khâwm chiam a, an lo thawk tha leh a Chutih lai chuan Râlte-ho chu an khawpui Suai leh Saihmunah an kût lai tak a ni a Râl an awm hnai ang tih ngaihtuah lêk lovin nuam ti tak maiin an chai dur dur mai a Chutia inring lo taka an awm lai chu Pawiho chuan an rawn thawng ta phut mai

Râl an lo lût tih an hriat veleh chaiho chu an teh a, hriam an chuh a, an inbei ta chiam mai a A leh lam leh lamin an huai kher hlawm mai a, thah pawh an inthat nasa ngiang mai An tual laiah te, luhkâah te leh daikiangah te thi a luang zeih zuih mai a ni Rei fê an inbei hnuah chuan Pawiho chu an tlân chhe ta a Râlteho chuan an um a, an va umzuinaah pawh chuan hnem deuh an va that leh a An mi thahte chu ngawah hian an dah tlar thut mai a An lu chu an ken theih tâwk an la a, sailai pakhat an lâk sak bawk An silai lâk sak chu tûn laia mi ang pawh hi a ni lo Cheng a nei lo va, meiin an dep puak mai ṭhîn a ni Chutiang silai chu a hmingah pawh "mei pêk silai" an ti a ni He mi ṭuma an silai man hi Mizo rama silai lût hmasa ber ni âwmin a lang.

He mi tuma an indo hian Râlteho chu a chak

zâwk leh chan tha zâwk angin lang mah sela an chauh phah hle ni âwm takin a lang A hnu rei lo têah chuan an khawpui Suai leh Saihmun chu an teh darh san ta vek nghe nghe a ni An teh dâwna an hla phuahah an indo thu leh an teh chhan te chu a hriat theih An hla chu hei hi a ni —

"Pawi no cha cha hâwng thawk e
Kêwlni rûnin,
Ka Suaipui leh ka lâmmual a nuam ove
Ka Suaipui leh ka lâmmual a nuam ove
Hnahthing nuaiah Sakruang pal thing
ang kan tun,

An thlunglû leh kawr silai tuiang kan lâk, an ti a ni Chumi hnua an lo chauh tâk dân pawh chu heti hian hla bawkin an phuah leh —

Kâwlni ka chau kah
Chawnglul man thei kau," an ti a ni

He mi hmun atanga an teh hi thenkhat chu Khawzîmah an awm a, a then erawh chu Rûn lui phaiah an awm darh ta a ni

Thil tih tur leh chhan tur

1 Hmân lai miten an mi thah lû an la zel hi eng atân nge an tih?

2. Suai te, Saihmun te, Khawzîm te hi khawi lai a awm nge an nih hriat chhuah tum ang che.

3. Mei pêk silai i rin dânin a lem ziak rawh.

4. Heta Ralte hla ziak hi a awmzia Mizo ṭawng-in i chhinchhiah buah ziak ang che.

BUNG VI

CHHIN LUNG.

Mizo upa tîti naupan laia kan dawn thin dân chuan mihring lo chhuahna bul an sawi dân chu hetiang hian an sawi thîn

Khita khawchhak ni lo chhuahna lamah khian lungpui lianpui a awm a Chumi hnuai chu pûk a ni a A pûk zau zia leh thûk zia chu tumahin an hre lo

Nikhat chu, chu mi pûk atang chuan mihring hi an lo chhuak ta nguah nguah mai a Tam tak an chuah hnuah chuan Râlte-ho hi an lo chhuak ve a An bengchheng hle mai a, an chiar ta nuai nuai mai a An lo chhuah zawh hmain a chhuak hmasaho chuan, "E khai, he miteho chu an bengchheng êm mai, an chhuah tam hmain khâr hnan rawh u," an ti a Chuti-chuan pûk kawngka bula lung lianpui chu an kar phawng a, chu chuan pûk kawngka, an lo chhuahna chu an chhîn ta tlat a Tichuan Râlte ho la chhuak kim lote leh mi dang chhuak tûr la awmte pawh chu an chhuak thei ta lo a ni Chuti ni suh sela chuan Mizo hi tam tak kan ni ang tiin an sawi thîn a Chutichuan Mizo lo chhuahna bul nia an sawi ber chu "Chhînlung" tih hi a ni mai a Mahse chu chu "Khawchhak-ah" tih mai loh chu khawi lai rama awm nge a nih an sawi thei chuang lo

He thu hi a tîtî hle mai a, tûn lai mi tân chuan naupang tê pawhin an sawi ang chu thil

dikah ngaiin rin mai chu a harsa in ti viauin ka ring Amaherawnchu he tîtî hi awih lo mah ula he thu atang hian Mizo hi khawi lam atanga lo chhuak nge kan nih tâk ang aw tih chu in ngaihtuahin ka ring a ni

Mizo kan lo chhuahna hi nangni chauh lo pawh mi dangte pawhin an ngaihtuahin hriat an tum thîn a Mite an zâwtin lehkhabu hrang hrangte chhiarin an chhui ṭhin Hnam dang thawnthu leh tîtî aṭangte hla te leh ṭawng atang te, pian dân leh hmêl put dân te, in leh lo neih dân te leh silhfen leh hmanrua atang te pawhin an chhui zêl bawk a ni

Chutianga kawng hrang hranga chhuitute chuan Mizo hi kan lo chhuah tanna hmun chiah chu a ni tak sawi thei chiah lo mah sela khawchhak lam atanga lo chhuak kan nih chu an ring theuh a ni

Thawnthu te leh thil rêng rêng hi a dik tak a chu ni tawh lo mahsela, a rawn indinna, a thu bul thu dik eng emaw chu a awm châwk thin Chutichuan heta "Chhîn lung" Mizo chhuahna ni âwma upaten tîtî a, an sawi pawh hi phuahchawp ngawt chuan an sawi lo vang a, a bu eng emaw chu a awm ngei ang tih kan ring thei

Kan chhak lamah khian Burma ram, Kâwl vai ram kan tih ṭhin hi a awm a Chumi ram chhak lam lehah chuan China ram a awm a Chanchin dîlchhût taka zâwtte leh chhuitu pakhat chuan China rama mite hnên atanga thu a dawn dân chu hetiang hian a sawi '—

Hmân laiin China lal fapa pakhat chuan China rama hnam thenkhatte a hruai chhuak chiam a Burma rama Aupataung-ah khua a din a Nimahsela an lal a thih hnu chuan chuta awm hnam hrang hrangte chu an darh leh ta vek a Chu lal chu a hming Chîng Lung a ni, an ti a Lusei kan tih pawh hi chu mite zînga tel ve hnam pakhat Lusi hnam an tih thlahte kan nih an ring

Lusi-ho an tihte hi tûnah pawh an la awm Indo pui lai khân Mizo tlangvâl sipaia tang thenkhatte chuan anmahni awmna ram ngei chu an han tlawhin an hmu a Anmahni pawh an khawsak dân an la mâwl hlein an sawi Sam an zial a, sahmîm te pawh an la ak a, an in sak dânte pawh Mizo in ang a ni a An tawng pawh Râlte tawng nên a in zûl hle a, Râlte tawng chuan an biak theih tiin, an sawi a ni

Burma mite pawhin Aupataunga Chin Lunga lal thu hi chu an titîah an sawi ve bawk an ti a Anni sawi dân chuan chuta awmkhâwm hote chu hnam hrang hnam sâwm an ni a, tiin an sawi

Mizo zîngah hian kan chhui a kan ngaihtuah chuan mahni awmna lalte leh hmun emaw khua emaw hi chhuahnaa sawi kan hmang bawk thîn a 'Muchhîp chhuak" tihte "Seipuia khaw chhuak" tihte pawh kan hre ţhîn Chutichuan heta upa tîtî Mizo kan chhuahna ni âwma an sawi "Chhin lung" an tih pawh hi "Chîng Lunga khaw chhuak" tihna ni mai awm takin a lang

Chutiang a nih chuan Ching Lunga khaw awmna Aupataung chu kan pi putena 'Chhin Lung' an tih chu a lo ni reng mai dâwn a nih chu Râlte-ho bengchhen thu leh chhin hnan thu te hi chu tîtî dawn chhâwn zêla dawn sual palh emaw thu uar leh belhchhah emaw a ni thei bawk ang a A nih loh leh chuta awmho zîngah chuan a tam ber leh bengchheng ber emaw pawh an ni mai thei bawk

Aupataung tih hi Mizovin Awksatlâng kan tih hi a ni

Hêng tîtî kan sawi leh thil rinawm theih kan sawite hi mi zawh leh dawn chhâwn atanga a chuktuah khâwm mai a ni a Nakinah lehkha in zir zêl ang a, hnam dang tawngte zirin an lehkhabu chanchin hlui an ziaknate chhiarin a dik tak nangmâhni ngeiin in la chhui chhuak thei ang

Thil tih tur

1 Map-ah en la, China ram te, Burma ram te hi Mizo ram nêna a inep dân leh an awmna te chhinchhiah rawh.

2 Sahmîm hi i la hmuh ngai loh chuan in khuaah a nei an la awm mial mai thei a, zawt chhuak la, a nei an awm chuan ngun takin an siam dânte en ang che.

BUNG VII

KAWL ZAWL BUNGPUI

Bung hmasaah khân Kâwl ram thu leh chumi ram lam atanga tûna kan chênna rama lo lût hi kan ni a rin theihna dân kawng kan sawi a He bungah hian chumi rinawmna tinghettu thil dang pakhat i sawi leh teh ang u

Khawchhak lama Lêntlâng khi in hre ţheuh va, khi mi tlâng chhak lam leh tawh khi chu a ram a lo hniam tial tial a, a tâwpah chuan phaizâwl zaupui maiin a lo cham ta pût mai a ni a Chumi phaizâwl tawntirh lai chu Mizovin Kâwlzâwl kan tih hi a ni Chumi laia khaw âwm hriat lâr deuh chu Kalemyo khua a ni a Chu khua atanga hla vak lovah chuan bûng lianpui hlam sawm vet lai a awm a Chu bûng chu Mizo-hovin Kâwl ram an chhuahsan dâwna an phun a ni tiin an sawi

Tîtîah chuan hetiang hian an sawi thîn — Mizo ram luh hma hian Mizo-ho chu he bûngpui awmna lai vêlah hian an awm a Chuta awmho chu hnam sâwm an ni a Lal bîk chuang pawh nei lovin chi hrang hrang vêng hrangin an awm Chutia an awm khâwm lai chuan Burma lalin in a sa a Chu mi a in sakna tûr chuan thing tlo chi, teak thing tam tak a duh a Chu mi thing la tûr chuan a chhawr vak vak mai a Chutia a chhawr nasat êm avâng chuan mahni in leh lo pawh an ngaihtuah tha hlei thei ta lo va Chutichuan "Kan chelh ta ngang

lo ve," tiin thlang lam pan zai an rêl a, Kâwl ram chu an chhuahsan ta a ni Chutia Kâwl ram an chhuahsan dâwn lai chuan an awmna hmunah chuan bûng an phun a "He mi kan bûng phun hi a zârin lei a tawh hunah he mi hmun ngeiah hian kan lo kîr leh ang" tiin Kâwl ram chu an chhuahsan ta a

Tûnah chuan chumi laiah chuan Mizo tam tak an awm leh tawh a A phuntuten an sawi lâwk ang takin chuta Mizo an awm leh tirh kum tak chuan chu bûng zâr chuan lei a khawih chiah a ni an ti

He thu hi keimi Mizo hnam chauhvin sawi a ni lova Kâwl-ho te leh kan chhehvêl a hnam dangte zîngah pawh sawi a ni ve bawk a Chu lovah pawh Burma lal in sakna thing lâk thute pawh hi Mandalay khuaa hmân laia Burma lal King Thebaw-a in chu teak thing hlîra sak a ni a Chu in chu rei tak a ding a, tûn indopui hnuhnûng (Second World War) khân a tichhe ta chauh a ni a Hêng thute nêna kan ngaihtuah zawm hian King Thebaw-a in sak lai hun vêl hi a ni ang tih rin theih a ni bawk

Tîtî zawh dîl chhût leh chhui thui zêl atangin he lai hmunah hian tûna kan vêla hnam dang awm ve, Naga (Râllêng), Meitei (Manipur), Thado, Vaiphei, Khiang leh hnam dangte pawh hi awm vein chuta ṭanga tûna kan awmna ramte hi pan ta hlawm kan niin a lang bawk Thenkhat thlang lam pana kal an awm a, thenkhat hmâr lam pana kal an awm bawk a Amah-

erawhchu a khawi lam lam pantute pawh chu a rualpuiin vawi khatah an chhuak vek lo Chi tlim khat erawhchu a rualin an chhuak a ni tih tûna mahni awmna ram theuhva kan awmho dânah te leh an kalna sûlhnu leh hmun leh lui te, tlângte ina hming a put dânah te a hriat theih bawk

A hmaa kan sawi tawh angin Mizovin lehkha ziak kan thiam vena a la rei lo va, chuvângin hêng hun lai thu hi ziakin kan nei lo va, chuvângin a thudik chipchiar takin sawi theih a ni lo Nimahsela hêng kan sawi tâk titi leh thil dang chhui dâwnna atang hian a ni awma rin theih chin kan sawi thei chauh a ni Tûr hnu lamah kan aia lehkha ziak thiam hmi sa hote Manipur te, Kâwlho lehkhabu atangtein thangthar mi thiamten in la rawn chhuiin in la rawn dap chhuak zêl ang a, a dik tak kan hre pung deuh deuh zêl ang

Thil tih turte

1 Bûng thing hi eng ang nge a nih i hriat chian theih nân hêng hi hriat chhuah ngei tum ang che —

(a) Rei tak dam chi a nih leh nih loh

(aw) Zâr leh tang a neih dân

(b) A rah dân leh a rah hun

(ch) Hnah tla kawlh mi a nih leh nih loh

2 Kâwlzâwl awmna lai tak i hriat theihna tûrin a kiang hnaia khua emaw lui emaw, tlâng emaw zâwt chhuak la, map-ah zawng chhuak

ang che

3 Kàwl ram aṭanga Mizo rama lo lût tûrin lui eng engte nge kân tûr awm zâwt chhuak la, chh nchhiah ang che

BUNG VIII

MIZO RAM LUH TAN DAN.

Kâwl rama hnam sâwm awm khâwm-hote chu Kâwl ram an chhuah-sanin vawi-khatah a rualin an chhuak vek lo tih kan sawi tawh a Chutiang bawkin Kâwl ram atanga darh-hote chuan tûna kan chênna ram hlawmte hi dîng takin kan pan ngat ngat a ni lo ve A tu hnamte pawh chuan ram chutiang kan thlang lamah khuan a awm a, chu chu i pan teh ang tia thawk chhuak an ni lo Chuvângin zawi muang in a tahtawl tein an inchhawp thla zêl a ni

Keini Mizo pi leh pute pawh chutianga inchhawp thla zêl a tûna kan awmna ram hi thleng an ni a Chutichuan Kâwl zâwl atanga an thawk chhuak chu Rûn kuamah eng emaw chen chu an awm Nimahsela Rûn lui kam vêla an awm lai chanchin hi hriat a tam lo hle An nun dân leh khawsa dân a la mâwl lehzual deuh va, sulhnu leh hnuhma chhui tûr hnutchhiah engmah a awm lo Tîtî dawn tûr pawh tam a awm lo va, hriat pawh a awm meuh lo.

Rûn lui chu eng emaw ti tin añ rawn kân a, Ṭiau lui nêna a inkâr ramah hiaṇ hun eng emaw ñchhûng chu an chêng a Chûng lai ram

a an chên lai chanchin kan hriat theih te chu hetiang a ni Tumah lal chi bîk an awm lo va, hnam hrang hrang chu ho khatin an awm hrang a, chûng chuan hruaitu leh hotu erawh chu an nei theuh

Tûna Lusei hnam intihote hi Seipui khurah leh Khawkâwkah an awm a, tin, Râlteho Suaipui hmunah an awm Chawngthuho Sânzâwl leh Bochungah an awm bawk Tin, Pêlpâwl leh Belmual leh Lungchhuanah Khiangteho an awm a Chuaungo, Chuauhang, Hauhnâr erawh chu Hauhnâr tlângah an awm Ngênte, Puntê, Pârtê-ho Chawnghawih tlângah leh Siallâmah an awm bawk

Hêng laia an chen tirh vêl lai hian Silhfên leh hriamhrei tha an la nei lova, hnawkâl leh Siapsuap te an la hmang Hriamhrei lam pawh tha rai an la nei lo va, chuvângin thlawhhma lam pawh siam tha thei vak an la ni lo Vaimîm te, bahra te, bâl te leh kamrah dang mai mai an chîngin chûngte chu chaw a tân an ring ber a ni

Hêng hun laiah pawh hian hla sak leh phuah an chîng hle tawh a Chûng an hla atang te chuan tlâng lam rama an awm tawh hnute pawhin lui phai ruamah te chuan awm an la awm reng a ni tih hriat theihnate pawh a awm bawk

Kan pi leh pute tûna kan awmna rama an lo luhtîrh lai hian mâwl tak mah ni sela, hriamhrei lam pangah chuan thîr hriamhrei hmanna Kâwl ram lam atanga lo tla thla an nih avângin

chûng ang chu an chhawm ngei ang A nei erawhchu an tam kher lo pawh a ni thei. Chuvângin tîtia indona leh hlo thlawh nân te thingsuih phêk leh sazuk kî te hmang anga an sawi te pawh hi a hmangte chu an awm ve bawk chuan a rinawm thei a ni

Rûn lui an rawn kân hnu hian a tahtawlin thlanglam ram hi an rawn hnawt zêl a Chutiang chuan Rûn lui leh Tiau lui inkârah ngawt pawh hun rei tak chu an tel ve a Chûng laia an chên thu leh hnam hrang hrang chênna bik te chu tîtîahte leh an awmna hmunte leh tlângtein an hnam hmingte a put avângin a la chhui theih a ni

Rûn leh Tiau inkâra an awm lai chhûng hian hriamhrei leh silhfênte pawh an nei tha sâwt hle Indona leh sa pêl nân te leh hlo thlawh nân te thîr hriamhrei te pawh an lo nei tamin an lo nei tha ta zâwk a Thal te, fei te phaw te an lo nei ta, chûng avâng chuan an sa pêl dân te, an râl bei dân te leh an thlawhhma lâk dân te chen pawhin a lo danglam ta a

Silhfên lam thu pawh an danglam sâwt hle mai Lui phai ruam luma an awm lai ai chuan tlâng ramah chuan a lo vâwt ta bawk a, chuvângin hnawkâl leh siapsuap mai chu a lo tâwk ta lo Chutichuan silhfên tha zâwk leh lum zâwk ngaihtuah a lo ngai a, la-in puan leh kawr te pawh an lo siam a ni Dawlrêm kawrte, tawlhloh puan te hial pawh an lo nei ta a Sa leh râla mi huai leh pasal thate incheina bîk te

lam pawh an lo siam in an lo nei ta a ni

Rûn leh Tiau inkâr ram vela an chên kual lai hi kum 500 emaw vêl a ni tawh ang Hêng lai vêl atang hian hnam thenkhatte chuan chhim lam an pan a, thenkhatin hmar lam Chutiang chuan thlûr hrang hrangin Mizo ram hi an lo lût a ni a Hnam thenkhatte phei chu Mizo ram hi kal pel zêlin tûnah hian phai chhehvel ramah te an awm ta zâwk a ni

Thil tih turte

1, Dawlrêm kawr leh Tawlhloh puan a rawng dan ang takin mi a hmu tawhte zâwtin ziak ang che

2 Mizo hnam, Zo ram pêla kal zêl a, phai chheh vêl rama awm tate an awmna lai ram nên ziak rawh

BUNG IX

VAWK LU VUAK THLAK A INDO

Mizo rama tûna awmhote hi kan awm hmain kan hmaah hnam dang thenkhatte chu lo lût hmasa an awm tih kan sawi tawh a Chûngte chu tûnah hian kan ram chhehvelah hian an la awm ve ta reng tihte pawh kan sawi tawh bawk a Tin, tûna hemi rama la awm hote hi an lo luh tirh lai chuan hêng hnam lo awm hmasate nên hian an indovin an inbei thîn ngei ang tih chu rin theih a ni Indo chîng mi tak tak vek an nih avângin chutianga indo chu a awm

ngei ngei tûr a nı Nımahsela chûng ındona chanchın chu han sawı tûrın hrıat chıan êm êm ka neı lo ve Hmun hmıng leh ram hmıngte atangın erawh chu a rın zâwn theıh Bâwngthah tıhte hı, chu laı hmunah chuan Bâwngho an that chıam a nı ang tıh rın theıh a nı

Luseıho zînga ındona awm hmasa ber pâwl nı âwma kan hrıat theıh leh chu ındona chanchın tlêm tlêm tûn thlenga sawı la awm ta fo chu kan thu tlângpuıa kan hmuh Vawk lu vuak thlâka ındo hı a nı

Hnam tın zîngah hıan sakhua eng ang emaw tal chu bıak a awm ve fo thîn a Khawvêl mıhrıng hnam mâwl ber zîngah pawh sakhaw bıak neı lo hlawla awm chu an awm ngaı lo Chutıang bawkın hêng Mızo hnamte pawh hıan sakhua bıak dân bîk an neı a Hnam chı hrang hrangte pawhın an sakhaw bıakna vawk lû chu pâwnah kawt kaıah hıan an târ teuh hlawm thîn a nı a

Chutıang chı tınına pâwna vawk lu an târ laı chuan chî leh chı ınkârah ınhmuh thıam lohna a lo awm a An ınhnıal a, an ınhau a Inhau leh ınhnıal maı chu a lo tâwk ta lo va, an ınsual ta chıam maı a Chu chang pawh chu tâwk tı lo vın an sakhaw bıakna thıl serh, pawımawh tak leh khawıh thıang lo anga an ngaıh chu an ın vuak thlâk sak ta chıam maı a A chı chıa ţang hovın chutıang chuan nasa takın an ınbeı ta chıam maı a.

Chı khatho chu talhtum kengın a hlawpın

an kalho va, khaw lai an fang a Vawk lu târ an hmuh apiang chu an vaw thla tawp zêl mai a He tih lai hian chi hrang hrang te chu a tlim-in vêng hrang hrangah an awm hlawm a ni Chutia chi dangho an vawk lu târ vuak thlâk sak tuma an lokal an hmuh chuan an ni ho pawh chu an lo inpun khâwmin an lo tang ve a Tichuan tual laiah chuan an inbei ta vak mai ṭhîn a, an invaw thî hnê hnu mai thîn a ni He mi indonaah hian Lusei ho hi an huai ber a ni, an ti a He mi atang hian chi tlêm deuh chuan an vawk lû chu tual laia târ ngam ta lo vin in chhûngah, banglai chhûngah an târ ta zâwk ṭhîn a ni

Hetianga a chî chîa tanho hi an lo chîn tâk avângin Lusei-ho zawng zawng chu Seipui khur-ah a hovin an awm bîk ta a Nimahsela, chuta an awmho hnu pawh chuan anmahniho pawh chu an vawk lu târ bawk chu an in vuak thlâk sak leh ta zêl a Chumi tuma anin vuak thlâk sak leh chuan hêng hnam Tochhawng, Chhang-tê, Chawngtê ho te hi huai berah an sawi a ni Anniho hi chuan an vawk lû chu tualah an la târ ngam ta reng a, chi dang te erawh chuan banglai chhûngah vek an târ ta Tuallaia an vawk lû târ ngam ho zawng chu a hlirin Mu chhîp tlângah an awmkhâwm ta a Chu mite thlan ho chu tûn thleng hian Muchhipchhuak an ti a ni

Thil tih turte

He mi bungah hian Mizoten sakhaw biak

nâna vawk an hman chu kan sawi lang a A lû chu pâwnah an târ a ni tih te pawh kan sawi a Eng angin nge sakhua chu an biak a, an sakhaw biak ber chu engnge ni tih te zâwt vel a, i hriat theih ang ang hriat chhuah tum ang che

BUNG X

MIZO HNAM HRANG HRANGTE

Mizo hi hnam hrang tê têa chhiar chuan hnam tam tak an ni a Nimahsela sawi dân naranah chuan then hnih lian pui puia sawi a ni mai thîn a Chu chu **Lusei** leh **Awzia** tih a ni

He mi then dân hi tawng hman atanga then ni berin a lang Tûn laia Mizo ram chhûnga tawng hman lâr ber, Mizo tawng kan tih ber hi Lusei tawng a ni Hemi Lusei tawnga tawngho zawng zawng chu Lusei an inti a Hnam dang, mahni tawng nei hrangho zawng chu "Awzia" an ti a ni Lusei tawng hmangtute hi Mizo ram chhûnga lal hnuhnûng ber an nih avângin an tawng chu a ram hian tawng tlângpui berah neih a lo ni ta a, chutichuan Mizo tawng tih a lo ni ta mai a ni

Luseiho ngawt pawh hi hnam hrang tam tak an ni a Nimahsela an tawng hman leh an sakhaw biak a inthuhmun a, puithiam intâwm thei vek an ni An sakhaw biakna sa pawh an in ei tawn thiang vek

A hma lamah khian Luseiho hi lal hnuhnûng ber an ni tih thu kan sawi a Nimahsela

Lusei hnam zawng zawng chu an lal vek kher lo Lusei zînga hnam thenkhatte chauh an lal a, Chungte chu hêng hnamte hi an ni —

1 Sailo 2 Palian 3 Zadêng 4 Thangluah 5 Rivung 6 Chengkual 7 Rokhum 8 Chawnglul

Awzia : Awze-ho chu kan sawi tawh angin mahni hnam ṭawng bîk neiho zawng te hi an ni a, chuvângin hnam hrang tam tak an ni a An zinga hnam thenkhatte phei chuan lalte pawh an nei Luseiho aimahin Awzeho hi an tam a, hnam hrang pawh an tam Hnam hrang hrang tam tak ni mahsela a tlangpuia khâikhâwmin thliar hran an ni a Chutianga khaikhâwma thliar hran dân chu hetiang hi a ni

1 **Ralteho** — Mahni tawng hrang nei an ni a Hnam te tê hnam hrang tam tak an ni An tawng chu Râltê ṭawng tih a ni Tûn thleng pawhin Mizo ram chhûngah hian a chi tlima awmna khua a la tam a, chûngahte chuan Râlte tawngin an la tawng fo, Mizo rama lal hmasa bera sawi an ni

2 **Hmar ho** — He mite ho pawh hi hnam hrang tam tak an ni Tawng pawh an nei hrang Mizo ram pâwn lamah tam tak an awm bawk Râlteho ang bawkin tûn thlengin a tlima an awmnaah chuan anmahni Hmâr tawng hi an la hmang reng bawk a ni

3. **Paihte-ho** — He mite hnam hi Mizo ram pâwn lama awm an tam zâwk Lal pawh lal lian tak takte an awm An mahni tawng

pawh an la hmang reng bawk

4 **Pawi ho** — Sawı dân narânah chuan Pawıho han tıh ngawt hıan chhîp lama sam zıal tawh phawt chu Pawı tıh an nı maı a Fânaı te, Lakher te, Tlânglau te pawh hı a huap vek a Nımahsela a awmzıa takah chuan Fânaı te, Lakher te, Tlânglau te hı chu thlıar hran deuh chu an nı Fêngho hı chu pâwl hran deuh an nı zâwk a, Pawı takte chu Sunthla-ho an nı ber Hnam hrang hrang an nı ve bawk a, an tawng pawh a hrang hlek hlek Mızo ram pâwn lamah an awm tam zâwk bawk

5 **Fanai-ho** — Hemı te ho hı chhîp lama sam zıal chu an nı ve a Awze pâwla chhıar nımahsela, anmahnı tawng an hmang tawh lo Mızo ram chhûngah vek an awm a An hnam zîngah lal hmıngthang tak takte pawh an awm

6 **Lakher-ho:**— He mıteho pawh hı Mızo ram chhûngah leh pâwn lamah an awm An tam vak lo Hnam hrang hlek hlekte chuan tawng chı hrang deuh an hmang zel Anmahnı ın lalte pawh an neı hrang bawk

7. **Tlanglau-ho:**-He mıteho hı chu hnam tlêm tê an nı Mızo ram pâwn lama awm pawh an awm bawk Ṭawng pawh an neı hrang, a chı tlêmın an tlêm rêng rêng a Mızo ram chhûng leh a pâwn-a awm pawh fınkhâwmın an tam lo rêng rêng

Hêng kan sawı lohte pawh hı Mızo ram chhûngah hıan Mizo hnam hrang dang tam tak an la awm bawk a Awze pâwla mı an nı ber a,

mahse chûng chu t'êm tê tâ an nı hlawm Mah-nı tawng pawh an hmang tawh lo

BUNG XI

CHAWNGTHU LUNG CHAWI

Mı an ıntihthınur tea ıng zâwk zâwkın emaw chuan vuak tumın talhtum emaw a chuh a a vuak leh ngam meuh sı loh hıan "A Chawng-thu lung chawı ûr maı a," an tıh thın hı ın hre ngaı em? Thenkhat chuan ın hre tawh phawtın ka rıng A nıh leh chu chu engngc nı an tıh chhan ın'hrıa em le? A tam zâwk chuan ın hrıat a rınawm lohva, hrıat pawh ın duh hle ang tı rawh u Thıl hııat châkawm tak a nı bawk sı Aw le, chutıang thu lo chhuah tanna dân chu ka han hrılh ang che u a, hetıang hı a nı —

Hmân laı Mızo lal an awm tırh vêl laı hıan Zadênga thlahte zînga mı Lıanbula chuan Fâr-zâwlah Chawngthu-ho ın zathum laı hovın khua a sıam a Lıanbula zâra lal ve beıseın Hualngo pa pakhat Lalvunga a tel ve a Kum hnıh emaw kum thum emaw lek an awm hnuah chuan Lal-vunga leh Lıanbula chu an ınthurual ta meuh lo va, an lo buaı ta a Chutıa an lo buaı chuan Chawngthu ho chu Lalvunga lamah an tang ta vek maı a Tıchuan an lal Lıanbula leh amah ţanpuıtu chı dang tlêmte awm vete chu an hnawtchhuak ta zâwk mah maı a Fâıbenvawn tlâng an tıhah chuan an awm ta a

Lıanbula chu a thınur êm êm maı a,

chutichuan chu n i a awmna hmun thar atang chuan Lalvunga dopui tûrin mi a sâwm vêl ta a Nakinah chuan va rûn tûr chuan an thawk a, khua an va thlen chuan mi ṭhenkhatin râl an ni tih an lo hria a. Tichuan, "Râl an lo lût e," tia an han au vêl chuan an lal Lalvunga chuan "Khêl râl" emaw tiin a ngaihsak lo va Nimahsela râl tak tak an lo ni reng ta mai si a Chawngthuho lah khân an mahni lal pângngai ngei thinur a lo thawk chu an lo do ngam awzâwng lo mai a, ṭawng pawh an lo tawng ngam lo va. Chawngthu pa pakhat erawh chuan, " Râl an lo kal e," tih thawmah chuan a han en a, râl lo lût mur mur chu a han hmu a Bei tumin lung tum lianpui hi a chuh thut a Nimahsela a lal hlui hote kha an lo ni tih chu a han hmuh chian a, a thiante tumahin an bei lo tih a han hmuh chuan ani pawh chuan a lung tum chawi chu a dah leh ta ruai ruai mai a Chu chu a ni "Chawngthu lung chawi " an tih fo tâkna chu!

Chutia râl an lo lût ta mup mai chu a farnuin Lalvunga chu a va hrilh a Nimahsela kan sawi tawh ang khân, " khêl râl " emaw tiin a lo awi duh lo va Râl tak tak a ni tih a han hriat chian hnuah erawh chuan tlân a tum a Nimahsela Lianbula ho chuan kâwm kârah an dang tlat mai Nimahsela lal a nih avângin chu tia an dang bet reng chung pawh chu tumahin an khawih ngam lo. Nakinah chuan mi pakhat Kinâwna pa an tih chuan fei pawh ni lo, tiang mai mai hian a han khawh zeuh a, chu ve-

leh mi dang chuan an fei ken chuan an khawh ta ruih ruih a, an khawh hlum ta dêr mai a ni

Tih tur leh chhan tur

1 "Khêl râl" tih hi a awmzia in zirtîrtu emaw mi dang emaw zawt fiah ang che
2 Eng vângin nge indo lai pawhin lal chungah mijn kut an thlâk duh loh?
3 Heta kan sawi, Lalvunga thih thu phuahna hi Mizo hla hlui tak a awm a, chu chu a hria zâwt la ziak ang che

BUNG XII

MIZO RAMA KHAWPUI DING HMASA BER

Tûn lai hian Mizo ramah khawpui sawi tûr vak a awm lo va Sawrkâr hmunpui Aizâwl (Aijal) khua hi sawi tûr awm chhun chu a ni mai a Mizo khua ngat chu in zathum tling pawh an awm lo Hmân laia Mizo khawpuite erawh chu in tam tak tak an awm In sâng aia tam khuate pawh a awm nualin sawi a ni

Chûng khaw lian an sawi thinte zînga a lian zual leh an sawi lâr ber pakhat chu Selesih khua a ni He khua hi tûn laia Zâwlsei an tih hmun hi a ni e an ti A khua a tam vâng chauh pawh ni lovin Mizo rama khawpui ding hmasaber a nih avângin an sawi lârin a hming thang bîk nijn a lang

He khua hi Pu Kawlha khua a ni a, in sâng sarih a ni an ti Chuti taka khaw lian leh ropui taka a lo awmna dân chu hetiang hi a ni

Lusei hovin khawchhak ram kal sana Tiau lui an rawn kân hnuin tlâng hran hranah an awm thliah thliah hlawm a. Nimahsela chhak lam atangin Pawi hovin an rawn rûn ta fo mai a, chuvângin awm khâwm tûlin an hre ta a Chutichuan hmun tha leh remchâng beraan hriatah chuan an awm khâwm ta a Chu mi an awm khâwmna Selesih chu Pu Kawlha khua awmna sa a ni a, chuvângin amah chu lalah an nei ta nghâl a ni an ti.

He khaw ropui zia leh mihring tam zia hi tîtîah chuan an sawi nasa hle mai A khaw zau zawng pawh an sawi nasa hle In sâng sarih lai awmna khua chu zau âwm rêng pawh a ni a Tîtîa an sawi dân chuan khaw thlawh khûm tuma thuro te, kâwlhâwk emaw, vapual emaw a lo thlâwk ţhîn te hi tiallaia mipui awm chuan an lo au va, a thlâwk kawi zêl a, a tâwpah chuan a hah a, thlawh khûm zo lovin a tla tawp tawp zêl a ni an ti

Tin, mihring tamzia pawh hetiang hian an sawi thîn Mihring an tam êm êm mai a, vêng thlêr khat a mi chauh lo chu vêng danga mite chu an inhre sêng lo tawp mai a. Se chhun leh khuangchawite pawh an inhriatpui sêng lo an ti a

Khaw chhiat laia chirhdiak a tam hle tûk te pawh hian feh chhuak hmasain khûp tlum dâwn dâwna chirhdiak an dai pawhin a hnuhnûng chu ke-a chirhdiak kai hauh lovin an kal thei mai ţhîn a ni tiin an sawi

He mi lo hi Dung tlângah Pubuara hovin 3,000 laiin an awm tih sawi a ni bawk a Tin, Palian lal Sibuta chuan Rêngpui (Tipperah lal) hnuaiah khua a siam a, in 25,000 lai khua a nei tih vai lam lehkhabuahte pawh ziak a ni a Nimahsela chu khua chu a tute hovin an insem darh a, pakhat chuan in 4,000 a indan pui tih a ni bawk

Hêng lo pawh hi khaw lian tak takte chu tama sawi a ni a, nimahsela an chanchin chu sawi tûr tam tak a awm meuh lo a ni

Thil tih tur leh chhan tur,

1 Engvângin nge hmân lai angin tûn lai hian khaw lian tak takte a tam tâk loh?

2 Mizo ram map ziak la, he mi bung chhûnga khua kan sawite hi a awmna dik takah dah la, a kiang vêla tlang emaw lui emaw langsâr deuh awm apiang dah lang bawk ang che

BUNG XIII
SIBUTAN NULA A CHHUN THU.

Hmân lai Mizo khawsa dânah chuan miin sialte a chhun a khuangte a chawi chuan "Thang a chhuah," an ti a, an ngai ropui êm êm ţhîn Mite'n chutiang ti tawh a ni tih an hriat theihna tûrin diar ţial leh vakul chang leh puan ţial an nei bîk a, chutiang chu mi zawng zawng khim leh sin a thiang lo Diar ţial khim a, vakul chang tawn ngauh ngauh tawh phawt chu khawiah pawh kal sela, a kalna apiangah mite'n an lo zahin an lo ngaihlu

viau ṭhîn a Chuvângin pa tawh phawt chuan sechhun khuangchawi nih chu tlin hrâm hram an tum thîn

Tin, chutianga an sê chhun tûr chu an chhun hmain naupang leh tlangvalho hian hrui lian tak ṭakin an hlîng a, an chaih hrep thîn a A tlân peih tawh lote pawh hi tih tlân têp tumin an vaw zawt zawt mai thîn a, a châng phei chuan a hah lutuk hi an vuak an vuak bawk si avângin a thi hial ṭhin a ni.

Hmân lai Mizo ram lal zingah lal pakhat nunchhe tak mai hian chutianga sial an chhun ang chuan nula pakhat a chhun an ti a Chu lal nunchhe tak mai chu a hming Sibuta a ni a Bung hmasaah a khaw tam zia pawh kan sawi tawh kha Aizâwl atanga hla lo têah a lungphun pawh tûn thlengin a la ding reng a A nula chhun chu Dârlalpuii a ni

Sibutan hetianga Dârlalpuii se chhuna a chhun mai hi tîtîa an sawi dân chuan a chhan hetiang hi niin an sawi Sibuta hi naupangtê a nih laiin sala an man a ni a He nula a chhun, Dârlalpuii pa hi lal a ni a, chu mi chuan a inah a la lût a, a châwm a Dârlalpuii hian a hmusitin a tiduhdah viau ṭhîn a ni an ti A hmaiah te hian sakuh zum te hian a chhun sak sawk sawk thîn a, a tirethei hle ṭhîn niin an sawi a

Chutia a tihduhdah leh a tihhrehawm êm avâng chuan Dârlalpuii hnênah chuan Sibuta chuan "Dârlalpui, hetiang chuan min tiduhdah lutuk suh Nakinah ka lo la puitling ve ang a,

i chunga thil tithei tak pawhin ka la awm ve mai thei a nia," a ti thîn a Nimahsela Dârlalpuii chuan "Nang tehlul hi puitlin thleng thlengin i dam dâwn em ni ?" a ti a chilte a chhâk ṭhawt ṭhawt a, a tihduhdah zual sauh sauh a ni an ti a

Nakinah chuan Sibuta chu a lo puitling a, mi thil tithei tak mai a lo ni ta ngei mai a Rêng ram lamah a kal a, chutah chuan khua a zuk din a, in 25,000 lai khua a nei a Nakinah chuan Mizo ramah hian a lo chho leh a A naupan laia tiduhdah vîau thîntu, Dârlalpuii kha a nu nên an lo la dam a

Sibuta chuan a naupan laia Dârlalpuiin a tihduhdah kha a theihnghilh thei hauh lo mai a, a hre reng a, Chutichuan a thungrulh nân sial anga chhun a tum ta a Chutia sial anga chhun tum a nih avâng chuan mihring nimahse la, se chhun tûr an sawisak dân ang chiahin tih tûr a ti tlat bawk a Chutichuan tlangvâlho chuan an lal thu chu an hnial ngam si lo va, sial angin an hlîng a, an chaih ta a A hah êm êm a, a tuite a hâl a Chutia a tuihâl tulh tûr chuan tui-ûm kengin a nu chuan a ûm ve bawk a

A chau lutuk tlân peih lo chu leihkapui hnuai hlimah te hian a bawk lût rawk ṭhîn a Nimahsela Sibuta chuan a han hmuh chuan "Vaw tho rawh u," a ti a, an vaw tho leh zêl mai thîn a ni an ti Chutianga an chaih chauh hnêp hnuah chuan sial an chhun dân ang chiah-

in feun an chhun ta a ni, an ti

He lal nunchhe tak mai hi a lungphun chu tûn thlengin a la ding reng tih thu a bul lama kan sawi tawh kha Mi thenkhat sawi dân chuan chu mi a lungphun chu Tlawng phai a mi lâk chhuah a ni an ti a A phunna tûr chu tlâng chhîpah khaw chhûngah a ni a A lianin a rit êm mai si a, a zâwntu tlangvâlho chu an chau tawh bawk a, an châwl a. Chu mi an chawlh-puina hmun chu khua atanga hla vak tawh lo a nih avângin a nupui chuan an lung zâwn chu a zuk en a A zâwntute chuan "E, a rit em a nih tak hi le, hah lohna rual zuk ni tak lo va," tiin zu leh saa a hrai an beisei hle a Mahse ani chuan chuti awzâwng chuan a ti ta lo va, "Hetiang mai mai te chu hnam vuah a phurh chhuah mai âwm lek a va ni ve," a ti ta mai a Chu mi thu an hriat chuan tlangvâlho chu an thin a ur a, an zâwn leh duh ta lo va Chu mi an chawlh puina hmunah chuan phun a ni ta mai a ni an ti An phun laiin sal pakhat chu an phun hnan nghô nghêin an sawi He lung hi Mizo ram chhûnga lungphun sâng ber leh hmingthang ber a ni

Tih tur.

Mizo rama lungphun lian leh hmingthang, hmân laia mi leh tûn laia mite ziak chhuak la, a awmna hmun leh tu lungphun nge a nih a, eng tik laia phun nge ziak vek bawk ang che

BUNG XIV
LAL SA CHHIAH LO AWM TANNA DAN

Mîzo rama 'lalte hian an khua leh tuite sa kâp emaw sa âwk emaw an awm apiangin a dâr an la ve zêl thin a Chutianga an sa lâk chu a hmingah sa-chhiah an vuah a ni Hetiang sa-chhiah Mizo lalin an lo lâk tanna chu a kum hriat chian chiah ni lo mah sela, a lo awm tan dân chu upa tîtî atangin a hriat theih a Hetiang hi a lo awm tan dân chu nun an sawi

Hmân laiin Luseiho khaw chhak lamah Seipui khura an awm khâwm vek laiin Lôntlâng thlang lama Tlângkhua an tihah khian Hnamte ho an awm ve a Anmahni chu Hnamte vek ni mah sela, an lal chu Lusei a ni an ti Nakinah chuan an lal chu a lo thi ta hlauh mai a Chûng lai chuan indo rêng rênga khawsa an nih hlawm avângin lal atân chuan mi huaisen tak emaw i chhûng rual tak emaw lo chu, an tlâk lo a Chutichuan Tlângkhaw-ho chu an lal aiawhtu tûr chu ngaihtuahin an inrâwn khâwm ta a An han ngaihtuah chiam pawhin anmahniho zîngah chuan a âwm an invân hle mai a, tih tûr ân hre lo hle mai a Nakinah chuan an zinga pakhat chuan heti hian a han ti ta a "Thiante u, kan han ngaihtuah chiam pawhin keimah niho zingah hi chuan lala han siam âwm hi kan hre mawlh lo a ni si a, hawh u Seipui khurah han kal ila, lala sâwm tûr i han zawng ngawt mai teh ang u," a ti a Midang pawh chuan tih ngaihna hre chuang si hek lo chu pa thu rawt

chu tha berın an hrıatpuı ta a. Tıchuan lala sâwm tûr zawng chuan Seipuı khur lam pan chuan an thawk chhuak ta a.

Seipuıkhur an han thlen chuan sâwm âwm an tih deuh deuh chu an sâwm dun dun a, mahse chûng an sâwmte chuan Lêntlâng thlang lam-a kalah chuan lal pawh chu an hlawh peıh ta hlawm mang lo va, an mangang rılru ta hle maı a Mahse chutıa an beıdawn deuh tawh hle hnu chuan chu khuaa pa pakhat chuan, "Saw laıa parualate chhûng saw va sâwm teh ngawt maı u, annı sâwn an lo duh mıal ang e," a tı a

Parualate chhûng a tıh chu an pa ber chu Zahmuaka a nı a, an nu chu Lawılêrı a nı Fa-pa pasarıh an neı a, chhûng rual tak an nı Tı-chuan Tlângkhaw-ho chuan chu mıte chhûng chu an va sâwm ta ngeı a "Kan lala ın awm peıh phawt chuan sa kan kah leh kan wah apıang ın a pang kan pe*zêl ang che u" tıın an va thlêm a. Annı chhûng chuan an han ngaıhtuah a, mahse sa pang chu a nâk ruh leh a tı pan tak mai chauh a nı a, a hlâwk lovın an hrıa a Chutı-chuan Tlângkhawho hnênah chuan tlâwmngaı nı âwm takin, "E, thıante u, nı lo ve, a pang puı puı chu kan phût lo vang e, chutıang mın pêkın chan in neı tlêm êm anga sın le, a dâr mın pe zâwk ula a tâwk lek ang," an tı a An-nıho chuan ngaıhtuah ngun chuang lêm hleı lo-vin anmahni duhsak leh an hma ngaıah an ruat a, "He mite zet chuan khua leh tuıte duhsakna an neı dâwn, kan va sâwm fuh tehlul êm," tıın

lâwm tak maiin an duh ang chu pêk an tiam ta a

Tichuan chu mite chhûng chu an lal tûr chuan an hruai chhuak ta a An tiam ang ngei khân sa an kah emaw an awh emaw apiangin a dâr chu an pe ta zat zat mai a Chu chu lal sachhiah lo awm tanna chu a ni Chuta tang chuan lalte chuan sachhiah chu an la ta zêl a ni

Tih tur leh chhan tur

1 Lal sachhiah ni lo hi lal khua leh tuiten sa an awh emaw an kah emawin lal sa chhiah anga mi dang hnêna pêk ve ngai a awm em? Hriat chhuah tum ang che A awm chuan a sa eng lai nge an pek chhinchhiah rawh

2 Sachhiah pêk ngai chin hi eng sa sate nge ni? I chhinchhiahna buah "Sachhiah pêk ngai chin sate," tiin, chûng sa te chu an hming ziak ang che

BUNG XV
VAI LIAN

Mizo hnamte hi khawi lam atanga lo chhuak nge an nih leh hmân laia an khawsa dânte tlêm tlêmin kan sawi lang ta a Hnam khat mai ni lovin hnam hrang hrang an nih ziate kan sawi lang tawh bawk a Hêng Mizo hnamte zîngah nan tumah lal chî bîk pawh an awm chuang lo nam hrang hrangte chuan mahni lal leh hotuan neiin mahniin an khawsa hrang ṭheuh a Nimahsela indo an ching viau mai a, chu-

tianga an mdo chuan a chak lo zâwk apiangte. chu an tlâwmin a chak zâwkte thu hnuaiah chuan an awm mai thîn

Hnam thenkhatte erawh chu hnam dang hnuaia awm duh lovin a chi tlimin an insuan a, hnam an ngam loh leh an huphurhte chu an tlân san daih thîn a Thenkhatin thlang lam an pan a a thenin chhim thlang, a then hmâr thlang lam pan tein an kal a Chhak lam atang a thlang lam deuh vek pan a insuan an nih hlawm avângin chutianga a huhova an insuan chu "Thlang tlâ" an ti thîn nghê nghê

Chutia thlang lam an pan zêl avâng chuan vaiho awmna ram an hnaih tial tial, zêl a Nakinah chuan vaihote nêna hmêl inhmu phâkin an lo awm ta a Chutia vaiho awmna ramte an lo hnaih tâk leh an hmêlte hmuh phâka an lo awm tâk hnuah chuan vaiho khuate chu an zuk rûnin an zuk rawk ta thîn a An deptu vai lalte leh sawrkâr pawhin an lo buaipui tan ta hle a Chittagong chheh vêl leh Silchar bul vêlahte kalin vaihote chu an zuk rûnin an rawk thîn a Thenkhatte chu an man a, salah an hruai a Chûng sala an hruaite chu a mantute chuan anmahni chhûngkaw zîngahte an awmpui a. A thente chu lalin sala a neihte pawh an awm bawk.

Chutiang chuan chhim lam leh hmâr lam atangin Mizoho chuan tum tam tak vai khua chu an zuk rûn a. Sal pawh tam tak an man a mi pawh tam an that a. Sawrkâr chaachh

ziakna atanga a lan dânin kum 1836 vêl atang tawh rêng khân Mizoho hian vai khua chu an lo zu rûn tawh 'thîn niin a lang Chutianga an zuk rûn thin chuan salte leh râl lâkte tam tak an hawn thin avângin an zawngchhang a, an rûn zing ta telh telh a

Kum 1871 kum ngawt pawh khân tum tamfê chu thlasik chhûng ngawtin hmun hrang hrang an zuk rûn a Hmun pakhat an zuk rûn chu thingpui huan a ni a Chumi hmuna thingpui sâp chu an that a A fanu tê tak tê chu mi dang tam tak nên an man tel ve ta a A rûntu te chu Bengkhuaia ho an ni a, sâp naupang an man pawh chu Bengkhuaia inah chuan a awm ta a

Chutianga Mizohovin phai lam rûn an uar telh telh tâk avâng leh mite an thatin an man hnem tâk êm avâng leh sâp lam an thatin sal a an man tâk avângin British sorkarin sal tângte chu lam chhuak leh tûr leh phai rûntute chu titlâwm tûrin sipai a tîr ta a Chu chu "vaihlan" kan tih hi a ni

He mi a an lo thawk hi chhim lamah leh hmâr lamah an lo thawk a Chhim lama lo thawkho chu Satikang (Chittagong) lam atangin an lo chho va An hotu chu Lt Col T H Lewin ni a Mizovin Thanghiana an ti a Amah hriat ngna lungphun pawh tunah Tlabungah a awm e mitcho hi Sailâm thlengin an kal a, chutah nan Bengkhuaia sâp naupang sal kawl kha inh pawh awm lova inbe remin an lâk sak leh

ta Chu chu kum 1871, January ni 21 a ni. Sâp naupang an man hi Mizo chuan Zolûti tiin a hming an phuah a, a sâp hming tak chu Mary Winchester a ni

Hmâr lama thawk chho ve thungte chu Silchar lam atangin an chho va An hotu ber chu J.W. Edgar a ni Chhim lama mite ai mahin an thawk rip zâwk. Khaw tam tak an bei a, khaw thenkhatte chu an hâl bawk a Chhim lam vailian nên intâwk lovin an kîr leh ta a ni

He mi tuma vai lian hian Mizo sal man tam tak an hruai haw leh a, haw duh lo tam tak an awm bawk Vai an rûn a, an salai zuk lâkte pawh tam tak an chhuh sak leh

PRINTED AT THE J B PRESS, LUNGLEH